

Tóth Szilárd

AZ EGYESÜLT SZÉKELY NEMZETI ÉS MAGYAR DEMOKRATA PÁRT, AVAGY AZ ÚJ VILÁG KÖRÜLI CSOPORT

Az Egyesült Székely Nemzeti és Magyar Demokrata Párt, avagy az Új Világ újság körüli csoport egy érdekes, egzotikus társaság, amely 1919-ben alakult, bejutott a román parlamentbe, majd amilyen gyorsan megjelent a semmiből, olyan gyorsan el is tűnt a politikai színtérről. A magyar és a román történetírás keveset foglalkozott e csoporttal, nem azért, mert tisztavirág életű volt, hanem mert a magyar történetírás renegátoknak tekintette őket, és kevésbé hősiessé történetekről nem sokan írnak szívesen, a román történetírás dicsőítette őket, de a román történészek zömének a számára nem kutatható e csoport története a magyar nyelv ismeretének hiánya miatt.

Az első világháborúnak Magyarország és a magyarság számára kedvezőtlen vége egy olyan helyzetbe hozta az erdélyi magyar politikai elitet, hogy az önszerveződésben a pozícióörzés és a túlélés lett a fő cél. Erdélynek a román hadsereg által való megszállása után a legfontosabb konfliktust az 1919 tavaszán a román királyra teendő hűségeskü kérdése okozta. A magyar tisztviselői kar nagy része, budapesti utasításra, nem tette le a hűségesküt, abból kiindulva, hogy a folyamatban levő béketárgyalásokon ezt a román kormányzat Magyarországgal szemben felhasználhatná.¹ Ennek a passzív ellenállásnak a szervezésében és a Kormányzótanáccsal való tárgyalásokban a megyei közigazgatás és a helyi politika addig Erdélyben maradt vezetői töltöttek be vezető szerepet: Grandpierre Emil², báró Jósika

Sámuel³, Ugron István⁴, stb. Mindezek egyetértettek Budapest utasításával, hogy a békeszerződés aláírása előtt semmiképpen sem teszik le a hűségesküt, mivel egy ilyen gesztussal kényelmetlen helyzetbe hozzák Magyarországot a Békekonferencián. De voltak azonban magyarok, akik részt vettek az 1919-es parlamenti választásokon, de őket a magyar nyilvánosságban (a sajtóban és az egyházi körökben) egyaránt renegátoknak tekintették. Mindhárom nagyobb román pártnak voltak magyar tagjai, illetve képviselői, de amint az a választások alatt kiderült, ezek nem tudtak nagyobb befolyásra szert tenni. Kiss Géza képviselő, aki a román Nemzeti Liberális Párt színeiben jutott be a parlamentbe, például azt nyilatkozta az 1923-as alkotmánytervezet parlamenti vitája alkalmából, hogy a magyar kisebbség nem óhajtja, hogy a Kisebbségi Szerződéseket belefoglalják az alkotmányba, míg Sándor József képviselő az Országos Magyar Párt nevében pont az ellenkezőket nyilatkozta. A román sajtó napokig csak Kiss Géza nyilatkozatát közölte, mint a romániai magyarság hivatalos álláspontját.⁵ A román politikai pártoknak ilyen beszédet tartó magyar politikusokra volt szükségük, és időnként meg is találták őket. Egyébként igyekeztek a német kisebbség soraiból is megszerezni hasonló „vállalkozókat”.⁶ Bárdi Nándor megállapítása szerint a Nemzeti Pártnak a Maurer Béla és az *Új Világ* című lap körüli csoport, a Néppártnak Ébert Ernő, Betegh Miklós, Truppel Győző voltak a „magyar politikusai”,⁷ míg

¹ MIKÓ Imre 1941, 16–17.

² Grandpierre Emil (1874–1938) író, politikus, a kolozsvári *Magyar Nemzeti Tanács* volt elnöke, a Károlyi Mihály kormány által kinevezett főispán. Középiskolai tanulmányait a *debreceni Református Kollégiumban* kezdte, Nagyszebenben folytatta, s a *kolozsvári Református Kollégiumban* fejezte be (1893). A *Ferenc József Tudományegyetemen* végzett és szerzett jogi doktorátust (1899). A kolozsvári törvényszéken joggyakornok, majd járásbíró, ítélőtáblai tanácsjegyző, végül törvényszéki tanácsvezető bíró. A Károlyi-kormány öt nevezte ki 1918. dec. 1-től Kolozsvár és Kolozs megye főispán-kormánybiztosává. Az eskütétel megtagadása után a román hatóságok tőle veszik át a hatalmat 1919. jan. 18-án, de az adminisztratív irányításban még március közepéig részt vesz. Az 1921-ben megalakuló Magyar Szövetség egyik

szervezője, ügyvezető alelnöke, 1922 augusztusában a Magyar Nemzeti Párt elnöke, majd az Országos Magyar Párt létrejöttkor ennek alelnöke. 1925 januárjában lemond és áttelepszik Magyarországra.

³ Jósika Sámuel (1848–1923) főispán, főrendiházi elnök, országgyűlési képviselő, a király személye körüli miniszter, belső titkos tanácsos, a budapesti főrendiház utolsó elnöke, akit a Magyar Szövetség, majd az Országos Magyar Párt elnöke.

⁴ Ugron István (1862–1948) az Osztrák–Magyar Monarchia utolsó amerikai követe, aki előzőleg Bukarestben is szolgált.

⁵ WILLER József 1923, 38.

⁶ CIOBANU, Vasile 2001, 165.

⁷ BÁRDI Nándor 2013, 124–125.

a liberálisok a húszas évek elején Kiss Gézá⁸, Szóts Gézát támogatták mint a magyarság igazi képviselőit.⁹ Ez a megállapítás kis korrekktúrára szorul: Truppel Győző a Maurer Béla és az Új Világ körül gravitáló csoporthoz tartozik, legalábbis ameddig a csoport szét nem robbant 1920-ban. Egyébként kétségtelen, hogy az Új Világ körüli csoport az Erdélyi Román Nemzeti Párt „védnöksége” alatt működött, de az 1919-es választásokon nem e párt színeiben vettek részt, hanem függetlenekként, majd a parlamentbe való bejutás után pártot is alapítottak.

Végül is a Maurer Béla és társai voltak az első magyar csoport, amelyik részt vett a romániai parlamenti választásokon (1919) és a román történetírás ezt szereti felmutatni, mint a politikai aktivizmus kezdeteit a romániai magyarság „egy bölcs csoportjának” a részéről.¹⁰ Gheorghe Iancu a *Contribuția Consiliului Dirigent la consolidarea statului național unitar român (1918–1920)* című munkájában így mutatja be az Új Világ körüli csoportot: „a magyarságon belül a realista megértés erősödéséeként jelent meg a reakciós elit, nagybirtokos és polgári osztály, a tisztviselők, értelmiségiek ignoráns politikájával szemben, melyeknek befolyása a magyar közvéleményben folyamatosan csökkent”.¹¹ Aurel Galea megjegyzi az Új Világgal kapcsolatban, hogy a „szebeni lap határozottan kijelentette a magyarság nevében az új államalakulatba való beilleszkedést, meggyőződve, hogy akik elfogadták a gyulafehérvári határozatokat betartják a szavukat.”¹² Az Új Vi-

lág működése eredményeként megalakult Egyesült Székely Nemzeti és Magyar Demokrata Párt későbbi kudarcát így értelmezi: „a Maurer Béla vezetése alatt álló párt nem tudott gyökeret verni a magyarság körében határozatlan taktikája miatt.”¹³ A párt választási szereplését gyakran az 1919-es parlament reprezentatív jellegének kiemeléséhez alkalmazták, a párt magyarságon belüli reprezentativitását nem tárgyalva vagy legalábbis nem kérdőjelezve meg.¹⁴

Ez a csoport valóban részt vett az 1919-es választásokon és be is juttatott 8 képviselőt¹⁵ és 4 szenátort¹⁶ a román parlamentbe, de a helyzet sokkal árnyaltabb. A 12 parlamenti képviselő közül 11-nek nem volt ellenjelöltje és így a választásokat meg sem tartották, hanem automatikusan győztesnek nyilvánították őket¹⁷ (és nem egyöntetű szavazással nyertek, mint ahogy ezt Gheorghe Iancu bemutatja¹⁸). Ez a tény, hogy nem is voltak ellenjelöltjeik, szerintem azt bizonyítja, hogy a magyar politikai elit még mindig a passzivitás útján járt. Később e személyek nem is rúgtak labdába miután az Országos Magyar Párt színre lépett, ez pedig megerősíti azon állításmat, hogy az esetükben politikai kalandorokról beszélhetünk.¹⁹

Egyébként egy nagyon színes társaságról van szó, amelyről a magyar történetírás szinte nem is vesz tudomást. Nagy György, azon kevés szerzők egyike, aki foglalkozott e csoportosulással, a következőképpen írja le e társaságot: „1919 elején a szebeni Román Kormányzó Tanács árnyékában egy enyhén szólva

⁸ Kiss Géza (1882–1970) jogász, politikus, egyetemi tanár. A Ferenc József Tudományegyetemen szerzett államtudományi és jogi doktorátust (1903). Budapesten az Igazságügyi Minisztérium törvény-előkészítési bizottságában kezdte pályáját. Kolozsvárt a római jogból egyetemi magántanárként képesítették (1907), s a nagyváradi Jogakadémia nyilvános rendes tanárává nevezték ki és itt 1913-tól dékán. 1914-től a debreceni Tudományegyetemen a római jog rendes tanára, a jog- és államtudományi kar dékánja (1915), majd az egyetem rektora (1918–19). Emigránsként Romániába került, ahol az Erdélyi Román Kormányzótanácsnak, később a bukaresti Igazságügyminisztérium erdélyi államtitkárságának szaktanácsosa. 1922-től országgyűlési képviselő, 1927–28-ban és 1931–32-ben szenátor a román Nemzeti Liberális Párt zászlaja alatt. Ügyvédi gyakorlatot folytatott Kolozsvárt (1933–40) és Bukarestben (1940–44). 1944 őszétől előbb a román Nemzetiségi Minisztérium államtitkára (1944), majd a Bolyai Tudományegyetemen (1945–51), ill. a Jogtudományi és Közgazdasági Főiskolán (1951–53) a római jog és a polgári jog tanára. A két világháború közötti politikai tevékenysége vitatott, mivel nem az Országos Magyar Párt színeiben, hanem a román Nemzeti Liberális Párt zászlaja alatt volt parlamenti képviselő és felszólalásai által többször is gyökeresen ellentétes véleményt nyilvánított ki a romániai magyarság nevében, mint az Országos Magyar Párt képviselői. Például azt nyilatkozta, hogy a romániai magyarság meg van elégedve Románia új, 1923-as alkotmányával, míg Sándor József képviselő az Or-

szágos Magyar Párt részéről elítélte ezt. A romániai magyarság döntő többsége, a politikai és a kulturális elit, az egyházi vezetők és a budapesti kormányok sem tekintették a romániai magyarság képviselőjének. Egyébként Észak-Erdély Magyarországhoz való visszacsatolása után Kolozsvárról Bukarestbe költözik. A politikai kalandorok soraiba szoktam besorolni. (TÓTH Szilárd 2008, 21, 116, 121, 149.)

⁹ BÁRDI Nándor 2013, 124–125.

¹⁰ IANCU, Gheorghe 1974, 124–125.

¹¹ IANCU, Gheorghe 1985, 85–86.

¹² GALEA, Aurel, 1996, 233.

¹³ Uo., 365.

¹⁴ SCURTU, Ioan–BULEI, Ion 1990, 97.

¹⁵ Fay József, Szabó Gábor, Pethő Mózes, Fekete András, Morvay Endre, Maurer Béla, Lengyel Béla, Nesselrode Károly. (Monitorul Oficial. Partea a II-a. Desbaterile Adunării Deputaților, 1919. november 23., 1919. november 26.)

¹⁶ Kereszteszeghy Lajos, Dániel Lajos, Truppel Győző, Herepey Iván. (Monitorul Oficial. Partea a III-a. Desbaterile Senatului României, 1919. november 24., 1920. június 22.)

¹⁷ Monitorul Oficial. Partea a II-a. Desbaterile Adunării Deputaților, 1919. november 23., 1919. november 26.; Monitorul Oficial. Partea a III-a. Desbaterile Senatului României, 1919. november 24., 1920. június 22.

¹⁸ IANCU, Gheorghe 1974, 125.

¹⁹ TÓTH Szilárd 2008, 99–100.

furcsa politikai csoportosulás verődött össze, amelynek tagjai – közbevetőleg: valamennyien magyarok meg székelyek voltak vagy legalábbis annak mondták magukat – az új hatalom készséges kiszolgálása révén akartak felkapaszkodni „az uborkafára”, vagy ilyenképpen szerettek volna a készülő román föld-reformtörvény hatálya alól kibújni. A csoportosulás, amely egy Hunyad megyei földbirtokos, U. Maurer Béla igazgatása alatt, és egy aradi ügyvéd, Lengyel Béla szerkesztésében 1919. ápr. 27-én Új Világ címmel napilapot is indított, főleg a Székelyföldön próbált híveket toborozni magának. Cikkeiben az Új Világ, amellet, hogy „az idők szavának a megértésére” apellálva a közhatalmi változás habozás nélküli elfogadását szorgalmazta, a székelységet megkísérelte szembefordítani a megyei magyarsággal. 1919 szeptemberében [...] a csoport irányítói és protektorai politikai párt létrehozását kezdeményezték, s alig két hónapra rá a vargyasi báró Dániel Lajos névleges elnökletével megalakult pártnak már a bukaresti törvényhozásban ültek a képviselői.”²⁰ Nagy György nem bánik valami kesztyűs kézzel az Új Világ körül kialakult csoporttal, de valóban egy eléggé szedett-vetett, minden koncepció nélküli társaságról van itt szó, amint ez a későbbi pártalakuló gyűlésükön ki is derült.

De lássuk akkor hogyan is jött létre a politikai csoportosulás. Mivel a magyar kormányok már 1919 januárjától jóformán nem gyakoroltak hatalmat Erdély felett, e kormányok biztatására ebben az időben alakult ki az erdélyi magyarság passzív rezisztencia álláspontja. A passzivitás kialakulását és megerősödését a román hatalom viselkedése, illetve az erdélyi magyar tervezetek elutasítása is kiváltotta, amikor is a magyar tisztviselőket eskütelre kötelezte a román állammal szemben. A magyar tisztviselők többsége (Budapest biztatására) erre nem volt hajlandó, és ez a tiltakozás alakult át egy két évig tartó politikai passzivitássá. Az állásuktól megfosztott tisztviselők nagy száma Magyarországra vándorolt. Ezekből lettek az úgynevezett „vagonlakók”. Az Erdélyből Magyarországra menekült „vagonlakók” számát Mikó Imre 200.000 főre teszi.²¹ A passzivitás választásának egy másik magyarázata lehet, hogy „az erdélyi magyarság teljes tájékozatlanságban és bizonytalanságban várta az események fejlődését, azzal vigasztalva magát, hogy a román megszállás úgysem tart sokáig s a békekonzferencia igazságot szolgáltat talán.”²² Ebben az időszakban, Mikó Imre szerint, az erdélyi magyarság kimaradt a romániai belpolitikai eseményekből, a román kormányokkal egyáltalán nem tárgyalt, fel-

tételezve, hogy bármilyen fajta közeledést, tárgyalókészséget a román állam a békekonzferencia befolyásolására és ön maga politikájának igazolására használná fel.²³ Azonban az erdélyi magyarságon belül léteztek törekvések, amelyek a passzivitás feladását akarták, hogy az erdélyi magyarság minél hamarabb részt vegyen a romániai politikában. Az egyik ilyen próbálkozás Bernády György nevéhez fűződik, aki még a trianoni békeszerződés előtt megpróbálta az erdélyi magyarságot a romániai közéletbe bekapcsolni.²⁴ De még hangosabban és nyomatékosabban a nagyszebeni *Új Világ* nevű lap és a körülötte kialakult csoport követelte a politikai aktivizmus beindítását.

1919-ben, a párizsi békekonzferencia ülésének a kezdetén, az erdélyi magyar sajtó világában elindul a többi magyar újsággal összehasonlítva egy gyökeresen eltérő üzenettel rendelkező politikai napilap nagyszebeni székhellyel *Új Világ* néven. A lap első száma 1919. április 4-én jelent meg. Magyarországon ekkor a Tanácsköztársaság van hatalmon. E lap az erdélyi magyar közvélemény álláspontjával merőben ellentétes beállítottsággal rendelkezett, a békekonzferencia befejezése előtt hangoztatott véleménye pedig rendellenesnek, felháborítónak tűnt. A lap már eldöntöttnek vélte Erdély hovatartozását, vagyis Romániához csatolását, ami a magyarság pillanatnyi törekvéseivel, reményeivel nem illett össze. Közjogi hatalomként a Nagyszebenben székelő román Kormányzótanácsot fogadta el, amellyel kialakított szoros kapcsolata gyanút váltott ki a lap köré csoportosuló társaság szándékait illetően. Az erdélyi magyarság a politikai passzivitás álláspontján állt az *Új Világ* megjelenésének idején és tevékenysége kezdetén, ezzel szemben a nagyszebeni napilap rögtön a politikai aktivitás felvételét hangoztatta. Meglehetősen furcsa kép alakult ki róluk, rögtön renegátokként kezelték őket és a korabeli erdélyi magyar sajtó vagy támadta őket, vagy egyszerűen tudomást sem akart venni a lap működéséről.

A lap megjelenésének, megalakulásának bizonyos körülményeiről már beszámol a Keleti Újság és az Ellenzék is. 1919. március 6-án a Keleti Újság egy cikkében megemlíti egy új nagyszebeni magyar lap megjelenését. A cikk szerint Nagyszebenben „állítólag román, szász, illetve magyar tőkével” venné kezdetét az új orgánus. A Keleti Újság értesülései szerint az Nagyszebeni Hírlapként fog megjelenni. Mint leendő főszerkesztőt dr. Lengyel Béla aradi ügyvédet nevezi meg, aki addig aradi lapoknál dolgozott és később tényleg ő lett az *Új Világ* főszerkesztője. A Keleti Újság még kiemeli, hogy a napilap tevékeny-

²⁰ NAGY György 1999.

²¹ MIKÓ Imre 1941, 17.

²² Uo., 16.

²³ Uo., 18.

²⁴ NAGY György 1999; FODOR János 2016, 183–184.

ségének, illetve céljainak finanszírozására 2 millió korona értékű tőkét fordítanak.²⁵

Az *Ellenzék* is tudósít az új lap megjelenésének körülményeiről 1919. április 2-i számában. Arról számol be, hogy az addig Nagyszebeni Reggeli Újság címen megjelenő orgánium alakul át és változtatja meg nevét. A cikk arra következtet, hogy a címváltoztatás következtében a lap álláspontja, irányultsága is meg fog változni. Az *Ellenzék* szerint ezt a tényt bizonyítja, hogy Boross Elek szerkesztő is kilépett a lap kötelékéből. Az új lap irányultságával, illetve szerkesztőségi összetételével kapcsolatosan nem fogalmaz meg pontos információkat, nem nevez meg senkit, aki kapcsolatba hozható a lappal.²⁶

A lap prominens alakjai a kezdetektől fogva Ürmösi Maurer Béla, Lengyel Béla és Márton Andor voltak. Ezen három személy fejt ki leggyakrabban világnézetét a lap hasábjain, illetve a címlapon is hármuk neve van feltüntetve, mint vezető beosztású személyek a lapnál. Ennek alapján az Új Világ igazgatója Ürmösi Maurer Béla²⁷, főszerkesztője Lengyel Béla²⁸ (ahogy a Keleti Újság is megszűltette még a lap alakulása előtt), és szerkesztő Márton Andor²⁹ katolikus pap. A későbbiekben kezdenek tevékenykedni a lap körül kisebb-nagyobb mértékben Truppel Győző³⁰ dicsőszentmártoni plébános, illetve Fáy József székelyudvarhelyi arisztokrata, akik a társaság későbbi tevékenységében politikai szerepet is vállalnak. A lap köré csoportosult személyeket vizsgálva egy eléggé heterogén csoport képe alakul ki úgy foglalkozásukat, társadalmi pozíciójukat, mint származási helyüket illetően. Az Új Világ a fejlécben magát „független, demokrata, politikai napilapként” definiálta. Azonban annyira független nem lehetett, mivel a Keleti Újság megszűltette, hogy jelentős mértékű tőkebefektetésben volt része az alapításkor. A kolozsvári lap 2 millió korona összeget közöl, ami hatalmas összeg még békeidőben is, hát még a világháború utáni inséges évben. A Keleti Újság továbbá úgy tudta, hogy román és szász tőke is részt vesz a lap indításában. A 2 millió korona befektetés ténye nem bizonyított, valószínűleg túlzott, de az biztos viszont, hogy az Új Világ egyik számában alaptö-

ke címen 1 millió korona kezdőtőkével próbálnak részvénytársaságot alapítani.³¹ Az említett részvénytársasági alapítás szándékát a gyarapodó támogatói táborral magyarázzák, új hetilapok, könyvek megjelenésété szükségesszerűnek tartva.³² A lap kiadásainak és megjelentetésének, könyvnyomda létrehozásának az anyagi részét biztosító alapok forrása nem ismert. Maurer Béla egy későbbi írásában azt állítja, hogy az Új Világra és politikai álláspontjának hirdetésére rengeteg morális és anyagi erőforrást fektetett, amely során egész vagyonát erre a célra áldozta.³³ A román és szász tőkebefektetés sem bizonyított eddig, azonban az a tény, hogy Nagyszebenben alakult az újság, nem teszi kizártnak e lehetőséget. Nem érthető pontosan, hogy az esetleges szász befektetőknek mi érdekük lehetett volna egy új magyar lap indításában, de az a tény, hogy a román Kormányzótanács Nagyszebenben székelt és a továbbiakban az Új Világ nagyon e Kormányzótanácsa „szája íze” szerint ír, arra enged utalni, hogy román tőke valószínűleg volt a háttérben. Ennek tisztázása végett meg kellene nézni a Kormányzótanács levéltári dokumentumait.

Működésének az első két hónapjában az Új Világ nagyszebeni székhellyel működött, 1919 júniusában pedig Kolozsvárra költözött. A költözést a lap azzal magyarázta, hogy a jövő eseményei Kolozsvárt Erdély politikai és kulturális központjává változtatják. A lap szerkesztősége az Egyetem utca 3. szám alatti címen volt megtalálható.³⁴ A Kormányzótanácshoz fűződő kapcsolat vádja hamarosan megjelenik a kolozsvári újságok hasábjain. Erre jelenik meg válaszként az Új Világ egyik cikke (*Hazafiság vagy konkurencia*), amelyben hárítani próbálják e vádakot (amelyeket a kolozsvári Újság fogalmazott meg). Az Új Világ a cikkben gúnyosan azt írja, hogy a kolozsvári Újság a hazát szeretné megmenteni, de nem az abban az időben Magyarországon uralomra jutott bolsevizmustól (Tanácsköztársaságtól), nem az anyagi csődtől, hanem pont tőlük.³⁵ A továbbiakban ismertetik, hogy az Újság két munkatársa figyelmezteti a vásárlókat, hogy az Új Világ vásárlásával hazaárulást követnek. Az Új Világ válasza a hazaárulás vádjára a következő: „Mi hazaárulók, megfizetett emberei vagyunk

²⁵ *Keleti Újság*, 1919. március 6., 7.

²⁶ *Ellenzék*, 1919. április 2., 3.

²⁷ Ürmösi Maurer Béla egy földbirtokos, „régii magyar familiából” származott, a közgazdasági pályán dolgozott és különböző bankoknál töltött be tisztségeket újságírói tevékenysége előtt. Családja nem volt ismeretlen a magyar közélet számára, nagybátyja, Maurer Mihály a dualizmus korszakában, a XIX. század végén Alsó-Fehér vármegye főispánja volt, édesapja, id. Maurer Béla pedig Bolyán örökölt birtokokat, amelyeket majd Ürmösi Maurer Béla örökölt. Ugyancsak Bolyával kapcsolatos, hogy az ottani kastély apja idején kerül a család birtokába, azt pedig ő adja el a román kincstárnak 1919-ben. (SZABÓ Csongor 2013, 22.)

²⁸ Lengyel Béla, a lap főszerkesztője és leggyakoribb vezércikkírója, véleményformálója, aradi származású ügyvéd, illetve újságíró, aki szépirodalmi tevékenységet is folytatott, verseket írt. *Új Világ*, 1920. március 12.

²⁹ Márton Andor a római katolikus Theresianum keretén belül dolgozott.

³⁰ Truppel Győző (1874–1938) katolikus plébános, hitoktató.

³¹ *Új Világ*, 1920. június 4., 2.

³² Uo.

³³ SZABÓ Csongor 2013, 23.

³⁴ *Új Világ*, 1919. június 28., 1.

³⁵ *Új Világ*, 1919. április 27., 1.

a román kormánynak, mert nem akarjuk polgártársainknak izgatásával őket dicső halálba vezérelni, nem akarjuk a hivatalnoki osztály kipusztítását. Aki az ilyet hazaárulásnak ítéli, az ostoba, aki pedig megfizetetteknek mond, az hazudik.³⁶ Látható tehát, hogy az Új Világ az erdélyi magyar lapoktól eltérő hangot és politikai üzenetet formált. Leggyakrabban visszatérő üzenetként az erdélyi magyarság és román-ság közti megértés, testvériség, egymásrautaltság motívuma jelenik meg a lapban. Adminisztratív és politikai hatalomként a román Kormányzótanácsot ismerik el, a magyarságot is ennek elfogadására szólítják fel. A Kormányzótanáccsal kapcsolatosan nagyon pozitívan fogalmaz, többek közt a gyulafehérvári határozatok betartását, a magyar kisebbséggel szembeni pozitív magatartást, a nemzetek közti béke megteremtését biztosító szervnek tartja azt. Az Új Világ a románokkal szemben megbékélő, őket dicsérő cikkeket fogalmaz meg. Egyik korai cikkében annak írója Vitéz Mihály vajda történelmi érdemeit méltatja, akinek a szeme előtt az erdélyi nemzetek közti harmónia megteremtése állt. A bevonuló román hadsereget is üdvözlí, akik bevonulásukkal Vitéz Mihály politikai koncepcióját hivatottak végrehajtani.³⁷ Látható tehát, hogy üzenetében az Új Világ valójában a románság szócsöve az erdélyi magyarsághoz, és érthető a többi erdélyi lap, az erdélyi értelmiség tőlük való elhatárolódása. Éppen ezért Ürmösi Maurer Béla úgy érzi többször is, hogy meg kell magyarázza az olvasóknak és az ellenfeleknek, hogy miért is jött létre az Új Világ. Egyik ilyen terjedelmes vezércikkében (*Miért volt szükség az „Új Világ” megalapítására? Miért alapítottuk és szerkesztjük mi? Mit várhat az erdélyi magyarság programunktól?*) hosszadalmasan próbálja megindokolni a létrehozásának a szükségességét. Már az első mondatokban megfogalmazza: „az új világ kialakulásakor nem volt az erdélyi magyarságnak egy olyan orgánuma, mely Erdély jelenlegi központján az Erdély ügyeit intéző Román Kormányzótanács mellett, az erdélyi magyarság ügyeivel foglalkozott volna.”³⁸ Tovább boncolgatja, hogy mivel a Kormányzótanács abban az időben a *de facto* adminisztratív hatalma Erdélynek, és székhelye Nagyszeben, a lap székhelyének természetesen ott kell lennie a központban. Bemutatja a román, magyar, illetve szász sajtóorgánumok jelenlétét, aktivitását számbeli arányukat tekintve, de az összehasonlítást azonban csak a nagyszebeni helyzetre alkalmazza, és azt a következtetést vonja le, hogy az erdélyi magyarság irányító sajtó nélkül maradt, a románoknak több, a szászoknak három,

a magyaroknak pedig egy ilyen típusú napilapja nem létezett! Maurer úgy véli, hogy a magyarság érdekeit szem előtt tartó magyar sajtó a „jelenleg az erdélyi magyarok sorsát intéző román kormányzó-tanács székhelyére kellett volna költöznie”³⁹ A többi újságot azzal vádolja, hogy a fontosabb kérdések helyett inkább a városuk helyi érdekeit, eseményeit helyezik előtérbe, amelyek az erdélyi magyarság jelenlegi helyzetét tekintve irrelevánsak és nem szolgálják az érdekeit. „Ez az egyik oka annak, hogy az Új Világ Nagyszebenben megjelent. A másik oka a hazafiságban keresendő. Mert hazafiság-e közömbösen és tétlenül nézni a torlódó eseményeket azoknak a magyaroknak, akik fájuk érdekében a nyilvánosság útján valamit tehetnek? Nem hazafiság.”⁴⁰

A lap centrális feladatáknak az erdélyi magyarságnak az apátiából való felrázását tartja, az aktivitás, cselekvés elindításának racionális mivoltát bizonygatva. Maurer említést tesz arra a lapja ellen felhozott vádról (amely később is gyakran visszatérő motívum) az Új Világgal szemben: a mozgalom megalakulásának koraiságát, tekintetbe véve a békekonferencia munkásságát és a végleges döntés hiányát Erdéllyel kapcsolatosan. A támadást azzal igyekszik kivédeni, hogy valószínűtlennek tartja, hogy lapjának hangja eljut a békekonferenciára, de ha az mégis megtörténne, a többi erdélyi sajtótermék álláspontjával összehasonlítva még mindig pozitívabb megítélésben részesülne, és a magyarságnak inkább haszon származna belőle a békekonferencia végeredményére nézve. Erre az a magyarázata, hogy az Új Világ álláspontját megismerve az erdélyi magyarságról egy kedvező megítélés képeződne le, és azt mint egy, a helyzetével tisztában lévő, megértést, nemzetek közötti megbékélést, testvériességet hangoztató közösségként ítélnék meg. Ezzel ellentétben a többi erdélyi magyar lap álláspontja ennek ellenkezőjét okozná, a kialakult imázs a magyarságot, mint a győztes hatalmakkal szemben tiszteletlen, renitens népként ábrázolná.⁴¹ Ez a kép pedig a békekonferencián meghozandó döntések kimenetelére nézve súlyosabb eredményeket okozna. Tovább kifogásolja a magyar lapok tevékenységét, képtelennek tartva azokat, hogy egy bizonyos, jól körültekinthető politikai célkitűzést megállapíthatnak volna, melynek oka, hogy mind a régi rendszer politikai alakulatainak, irányainak érdekeit szolgálták, és még súlyosabb hibaként konstatálja, hogy hiú reményeket is táplálnak az erdélyi magyarságban, ugyanis beszámolókat közöltek arról, hogy a magyar felszabadító hadsereg készenlétben van, és bármikor Erdélybe jöhet.

³⁶ Uo.

³⁷ *Új Világ*, 1919. április 24., 1.

³⁸ *Új Világ*, 1919. május 9., 1.

³⁹ Uo.

⁴⁰ Uo.

⁴¹ Uo.

Erdély sorsának eldöntését a Károlyi-kormány idejére teszi, amikor az a wilsoni elvek alapján álló önrendelkezési jog érvényesítése révén látta a jövőbeli viszonyok megfelelő rendezésének módját. Az 1918. december 1-i gyulafehérvári gyűlés döntését Erdély hovatartozása felől ezen elv alapján teljesen jogosnak tartja. Továbbá kimondja, hogy a románság nagyobb számaránya miatt együtt kel élni vele. „S ha a Károlyi-kormány elfogadta a fegyverletételre vonatkozó rendelkezését, el kellett volna fogadni az ebből folyó konzekvenciát is, s tudnia kellett volna, hogy sorsa Erdély sorsával s az Erdély sorsát intéző román kormányzótanáccsal szorosban egybeolvad. Mi ezt tudtuk és láttuk s ezt tudva és látva, igenis szükségesnek tartottuk, hogy az Erdélyben, illetőleg Romániában bennmaradt magyarságnak orgánumot teremtsünk, még pedig az új világ alakulásához képest az Új Világot.”⁴²

Az Új Világ önmaga hivatását a faltörő kos szerepéhez hasonlította, célkitűzésként pedig a román néppel való testvéri viszony kialakítását szabta meg: „*ledöntjük a válaszfalat, mely magyar és román között fennállott.*”⁴³ A régi politika nagy hibájának titulálta, hogy ezt nem valósította meg, ezzel megakadályozva egy másfajta, jobb, gyűlölet nélküli világ létrejöttét.⁴⁴ Az erdélyi magyarság vezetőjének szerepében is fel akarta magát tüntetni e csoport, melyet a régi vezetők cserbenhagytak. Az erdélyi magyarság „rég vezetők” pedig nem *faltörő kosként* látták az Új Világot, hanem inkább *trójai falóként*.

Az Új Világ vezércikkeinek zöme (főleg az első hónapokban) a románság békés szándékait próbálja bizonyítani, a területi követelések jogosságát azonban nem vitatja. A Romániához való csatlakozást pozitívan ítéli meg, ebből adódóan egy jobb világot vetít elő a magyarság számára. A magyar–román kapcsolatot egy tökéletes szimbiózisként mutatja be: „ki az az oktondi, aki olyan alakulatot el tud képzelni, hogy az erdélyi magyarság a románság nélkül meg tud élni, vagy hogy ez a két nemzet nincs minden tekintetben egymásra utalva?”⁴⁵

Az Új Világ továbbá hatalmas propagandát folytat a Kormányzótanács javára: „mi számoltunk a jelenlegi helyzettel és a hatalom *a Kormányzótanács kezében van. Ezzel a hatalommal keresni kell az összeköttetést, ezzel a hatalommal közölni kell a kívánságokat, sérelmeket, hogy orvosolni tudja a hely-*

zetet, és biztos, hogy becsületes segítőkészet nyújt.”⁴⁶ Egy másik cikkében ezt írja: „*az erdélyi magyarság hivatalosan még nem csatlakozott a román államhoz, de a tényleges hatalom tényleg magához csatolta, amikor sorsát kizárólag intézi.*”⁴⁷ A helyzetet értékelve, a magyarságot a Kormányzótanáccsal való együttműködésre szólítja fel: „*még nem tudjuk a békekonferencia végleges döntését, még nem tudjuk, miképp fog sorsunk eldőlni, de azt tudjuk, hogy ésszerű szervezkedéssel, a román Kormányzótanáccsal karöltve végzett munkával, sok minden rossznak elejét lehet venni.*”⁴⁸

A Székely Hadosztály fegyverletétele után a Kormányzótanácstól méltó elbánást kér a fegyvert letevő katonák számára, ezek mielőbbi szabadon engedését javasolja, és meg is van győződve e kérés teljesítése felől, mert „a Kormányzótanács jóindulatáról” többször is tudomást véltek szerezni.⁴⁹ Egyébként a Kormányzótanáccsal való viszonyáról a lap kijelenti, hogy „*a román kormányzó-tanács felfogásával részben egyezik, részben nem ellenkezik az az álláspont, melyet lapunk elfogal. A békés és megértő politika hangjából sokan siettek levonni a következtetést és megállapították, hogy lapunk a kormányzótanács egyenes befolyása alatt áll.*”⁵⁰ Az Új Világ munkatársai részt vesznek Ferdinánd román király nagyszabeni látogatása alkalmából szervezett rendezvényeken, amikor a román király főként a Kormányzótanács tagjaival találkozott 1919. június elején. A fogadási ceremónián egyedüli magyar lapként vesz részt az Új Világ, és „kollegiális üdvözlettel köszönti Ferdinánd királyt”.⁵¹ És hogy láthassuk, hogy milyen becsben tartották a lap munkatársait a román hatóságok, Ürmösi Maurer Bélát meghívták az esti ünnepi bankettre is, amelyen, természetesen, részt is vesz.⁵²

Az Új Világ egyébként folyamatosan támadta és elítélte a világháború előtt folytatott magyar politikát. A régi politikát egy évtizedes előkészületnek tartotta a nemzeti összeomlás fele.⁵³ Kijelentette, hogy a Budapesten folytatott politika csak kortes célokat szolgált, a törvények nem segítettek a népen, csak a vezetők saját érdekein, tulajdonképpen a pártok csak a hatalomért küzdöttek. Egy másik katasztrófális hibának a nemzetiségi politikát, a nemzetiségi aspirációk elhanyagolását, figyelmen kívül hagyását tartotta. És ez a hiba Magyarország sorsát készítette elő.⁵⁴ A lap nézete szerint a sovinszta politika tette

⁴² SZABÓ Csongor 2013, 28.

⁴³ *Új Világ*, 1919. május 22., 1.

⁴⁴ Uo.

⁴⁵ *Új Világ*, 1919. május 18., 1.

⁴⁶ Uo.

⁴⁷ *Új Világ*, 1919. május 28., 1.

⁴⁸ *Új Világ*, 1919. május 22., 1.

⁴⁹ Uo.

⁵⁰ *Új Világ*, 1919. június 11., 1.

⁵¹ *Új Világ*, 1919. június 3., 1.

⁵² Uo.

⁵³ *Új Világ*, 1919. április 29., 1.

⁵⁴ Uo.

tönkre a magyarokat, amelyet egy idegen állam kezein belül folytatott, és a dualista berendezkedés, a kiegyezés egy elhibázott döntés volt. Erdély Romániához csatolását jóvendőlték, és megállapították, hogy a magyarok nem szeretnék, ha az ő régi politikájukat gyakorolnák most fordított szereposztásban a románok. Az erdélyi magyarság fő követelését is bemutatja a lap: „*mi nemzeti autonómiát kérünk magunknak idegenben is, és érezzük most, ha nem éreztük valaha, hogy ez humánus gondolat. Mi, akik itt látunk és hallunk, itt dolgozunk a központban, eléggé ismerjük a vezető körök felfogását és gondolkodásmódját s mi nem félünk attól, hogy amilyen mértékkel mértünk mi másnak, olyan mértékkel méretik vissza nekünk. Mi bátran kijelentjük, hogy nemzeti autonómiánkat nem féljük. Es engedem megköveztetni magamat, ha a történelmi idők folyása rám bizonyítja, hogy a mi nemzeti ügyünknek árulója voltam*”.⁵⁵ Amint látjuk, a szerző nagyon kategorikus a nyilatkozataiban és kész vállalni az esetleges következményeket. De ennek ellenére szerintem érthető, hogy miért nem találtak sok szimpatizánsra az erdélyi magyarság sorában 1919-ben...

De az Új Világ körüli csoport időnként még meredekebb ötletekkel is kirukkol. Ilyen volt például a Románia és Magyarország közt létrehozandó *perszonálunió kérdésének* a népszerűsítése. Ez az álláspont abban a kontextusban született meg, hogy valamivel korábban megjelent egy hír a szerb és magyar perszonálunió kérdésének lehetőségéről. Erre reagálva az Új Világ azt a véleményt fejt ki, hogy „*Magyarország, mint önálló, illetve egyedülálló ország nem szerepelhet többet, hanem valamelyik győztes szomszédhoz kell kapcsolódnia szoros szálakkal*”.⁵⁶ Itt jelenik meg a perszonálunió lehetőségének felvetése, és a lap keményen tiltakozik, hogy a magyar koronát Szerbiának ajánlják fel. Ezzel szemben azt javasolja, hogy Románia és Magyarország közt kell perszonálunió kialakuljon román jogar alatt. Ennek a szükségét így magyarázza: „*Szent István koronája nem azt jelenti, hogy Nagy-Románia magához csatolja azt a most elárvult kicsi magyar államot, hanem jelenti főképpen azt, hogy az lenne az az édes cukor, mely ízésé tenné a 3 millió keserű magyar száját s a rendbetartott 3 millió hálás és ujjongó lelket varázsolna*”.⁵⁷ A perszonálunió létrejövetele az irredentizmust szüntetné meg, hisz a magyar nemzet ugyanazon jogar alatt egyesülne, a két államban pedig, a szerző szerint, béke állna fenn. A perszonálunió mellett több érvet is

felsorakoztat: elsősorban mindkét államot ellenséges államok veszik körül a szerző szerint. Így mindkét államra nézve elkerülhetetlen, hogy megerősödésüket és szövetségeseiket keressenek.⁵⁸ Gazdasági előnyöket is lát a Romániával való perszonálunióban, ellentétben a Jugoszláviával történő kapcsolattal. Románia fejlődőképebb, tengeri kijárat szempontjából Jugoszlávia fölött van, a dunai út is előnyösebb a szerző szerint. A perszonálunióhoz vezető út a lap szerint „*hosszú és nehéz, s szövevényeket kell kibontani, de mi jó reménnyel várjuk, hogy Románia real-politikusai jóakarattal fogják majd az ügyet kezelni s nem fognak engedni azoknak az idegen, szomszédos érdekeknek, amelyek meg akarnák esetleg akadályozni, hogy itt egy hatalmas román–magyar állam legyen a szláv és német veszedelem ellen*”.⁵⁹ Sem a jugoszláv–magyar, sem a román–magyar perszonálunió tényleges komolysággal nem merült fel a közéletben. Az Új Világ azonban terjedelmesen és rendszeresen foglalkozott vele, és azon az állásponton volt, hogy „*ez az egyesülés kívánatos lenne, s ennek a gondolatát fenn kell tartani*”.⁶⁰ A magyar–román perszonálunió kérdése az Új Világon kívül nem talált támogatóra sem magyar, sem román részről. Azon kevés román lapok közül, amelyek a témával foglalkoztak, az *Adevărul* határozottan elveti a gondolatot, mivel a magyar túlsúly megerősödését, a centrum Budapesten való kialakulását és az államalakulat szlávellenes voltát domborítja ki.⁶¹

A lap szerkesztőinek egyébként nagyon zavaros a politikai álláspontjuk: van amikor monarchikus berendezkedést szorgalmazó cikkeket írnak, máskor keresztényi alapokon történő politizálást sürget vagy a szociáldemokrácia elveit méltatják: „*a jövő a szocializmusé, a tisztult, revideált programú szocializmusé*”⁶² „*a szocializmus, a nemes, szép, államfenntartó szocializmus nő, lombosodik, terebélyesedik, s az lesz a társadalom fája, amelynek árnyékában egyformán pihenhet a becsületes munkában kiáradt, verejtékező ember*”.⁶³ A lapon belül a monarchista írások általában Márton Andor tollából származnak, a keresztényi elveket Truppel Győző terjeszti, a szociáldemokrata álláspontot pedig Lengyel Béla főszerkesztő propagálja.

De hamarosan a politizálás nem csak az Új Világ újsághasábjain folyik, hanem a körülötte kialakult csoport elkezd a román politikai életben való aktív részvételének az előkészítését. 1919 augusztusában, az új romániai parlamenti választások megtartásának

⁵⁵ Új Világ, 1919. április 9., 1.

⁵⁶ Új Világ 1919. május 27., 1.

⁵⁷ Uo.

⁵⁸ Új Világ, 1919. június 12., 1.

⁵⁹ Uo.

⁶⁰ Új Világ, 1919. május 27., 1.

⁶¹ Új Világ, 1919. augusztus 22., 1.

⁶² Új Világ, 1919. július 13., 1.

⁶³ Új Világ, 1919. július 18., 1.

hírére, az Új Világ egy egységes magyar párt indulását szorgalmazta. A világháború előtti pártokat elavultnak és időszerűtlennek titulálva egy polgári demokrata, vagy szociáldemokrata mintára szerveződő párt létrehozását javasolja.⁶⁴ Ez alapján egy erdélyi magyar demokrata párt létrehozását terjeszti elő, és a párt megalakítása céljából egy marosvásárhelyi összeövetel tető alá hozásának szándékát fogalmazza meg az újság.⁶⁵ Az Új Világ körüli csoport Marosvásárhelyre tervezett egy találkozója Bernády Györgyöt is meghívták, és állítólag pozitívan válaszolt e meghívásra, azonban a találkozó az érdeklődés hiánya miatt elmaradt.⁶⁶ Bernády György a későbbiekben többször is tagadta, hogy részt akart volna venni e találkozón.

Egy találkozó megszervezését a csoport mégsem adja fel, és még 1919 szeptemberében újabb értekezlet megtartására szólítja fel a magyarságot, ezúttal Nagyszebenben. A régi vezető elitek elleni támadás a felhívásban sem marad el, akiket az erdélyi magyarság ügye iránti érdektelenséggel vádolnak meg azon döntésük alapján, hogy az Új Világ felhívásának nem tettek eleget. Az újabb találkozóra szóló meghívást így fogalmazták: „és szívesen látunk mindenkit, aki véleményünket osztva, jövőnket a munkában és tömörülésben látja, nem pedig a tétlenségben és szétszóródásban. E hó 25-én Nagyszebenben tartandó értekezletre hívjuk azokat, akik akár mint vezetők, akár mint munkások kívánnak tömörülni magyar érdekeink körül. Szervezzékdjünk!”⁶⁷

A felhívás nem volt teljesen sikertelen, a nagyszebeni találkozóra sor került,⁶⁸ még ha elég szűk körben is. Az Új Világ körüli csoport mellett jelen volt Fáy József, két Ugron „a birtokos réteg képviselői” közül, Zágoni Gábor volt közjegyző, aki a nagyszebeni magyar végrehajtó bizottság keretében működött (és Nagyszebenben a magyarok nevében fogadta a román királyt), illetve a román kormány részéről megjelent Constantin Bucşan, a Román Nemzeti Párt titkára, és Valer Neamţu, a későbbi Udvarhely megyei prefektus is.⁶⁹ Utóbbi kettő részvétele továbbra is megerősíti azokat a vádakot, hogy ez egy román szorgalmazásra történő kezdeményezés volt. Az értekezlet elnöki tisztét Szabó Mihály királyi tanácsos töltötte be. Maurer Béla az Új Világ érdemeit méltatta, politikájának igazát bizonygatta („az Új Világ eszméi egyre szélesebb körben hódítanak”), és támadja a passzivitás politikáját. Zágoni Gábor a ro-

mán kormánytagok tevékenységét, hozzáállását méltatja, kiemelve Iuliu Maniut, Aurel Vladot, Octavian Gogát stb. Constantin Bucşan a leendő parlament alkotmányozó nemzetgyűlés jellegét emeli ki, amely egy részletes pártprogram kidolgozását értelmetlenné teszi, és kiinduló pontnak a gyulafehérvári határozatot jelöli meg. Tehát nincs szükség alaposan átgondolt pártprogramra, a lényeg az, hogy minél hamarabb alakuljon meg egy magyar párt és ez vegyen részt a közeledő választásokon!

A nagyszebeni találkozóra ismételt meghívják Bernády Györgyöt:

„Több oldalról vett felszólításra, az erdélyi magyarságnak az aktív politikában leendő állásfoglalása ügyében csütörtökön, szeptember 25-én, értekezletet tartunk Nagyszebenbe, melyen való megjelenésre ismerős emberbarátaival együtt tisztelettel felkérjük. Előzetes távirati értesítést kér – Maurer az Új Világ igazgatója.”⁷⁰

Bernády nem vesz részt a találkozón, de levelet küld Maurer Bélának, amelyben álláspontját ecseteli:

„A tervezett értekezleten azonban őszinte sajnálatomra nem vehetek részt dacára annak, hogy az erdélyrészi magyarságnak tömörülését, szervezkedését [...] valamennyiünkre nézve haladéknélkül való sürgős szükségnek vélem. Nem vehetek rész az értekezleten, miután a tervbe vett állásfoglalást az annak alapján beindítani szándékolt politikai aktió sikere érdekében felhasználni tervezett eszközöket nem ismerem, s mert ezek előzetes ismeretének hiányában természetesen nem áll módomban ezen nemzetünk jövőjének esetleg döntő jelentőséggel érintő kérdést a megfelelő és elengedhetetlen gondossággal, a féltő szeretet sugallta óvatossággal minden részleteiben áttekinteni, megfontolni... Igyekezünk egymásnak kölcsönös megbecsülése mellett a felszámolhatatlan veszteségek után megmenteni a még menthető értékeket, a többit bizzuk egyelőre a béke konferenciára, amelytől bölcs és igazságos ítéletet várunk.”⁷¹

E levelet felolvasták a nagyszebeni találkozón, kiemelve, hogy Bernády is a „szervezkedést szükségesnek tartja s elérkezettnek látta az időt az erre vonatkozó munka mielőbbi megkezdésére.”⁷²

Bernády Györgynek a csoporttal való levelezése további kutatásokat igényel, mert annak ellenére, hogy visszautasította a csoport találkozóján való részvételt, Bernády György is a politikai aktivizmus híve volt, és meg a trianoni békeszerződés aláírása előtt

⁶⁴ Új Világ, 1919. augusztus 31., 1.

⁶⁵ Uo.

⁶⁶ Új Világ, 1919. szeptember 8., 1.

⁶⁷ Új Világ, 1919. szeptember 23., 1.

⁶⁸ Új Világ, 1919. szeptember 25., 1.

⁶⁹ Új Világ, 1919. szeptember 30., 1.

⁷⁰ Távirat Maurer Bélától Bernády Györgynek. RNL Ms., Fond Personal Bernády György, 30/ 1919, 1–4.

⁷¹ Levél Maurer Bélának Bernády Györgyötől. RNL Ms., Fond Personal Bernády György, 30/ 1919, 1–4.

⁷² Új Világ, 1919. október 2., 1.

röpiratban (Nyílt levél) is közölte elképzeléseit.⁷³ Bernády nem vesz részt a találkozón, elhatárolódik a csoporttól, mert valószínűleg úgy ítélte meg, hogy pillanatnyilag nem előnyös számára, ha megjelenik a társaságukban. A monarchia régi politikai elitje (amelynek egyébként Bernády is a tagja volt), Grandpierre Emil, báró Jósika Sámuel, Ugron István, stb. távol tartotta magát az Új Világ körüli csoporttól és Bernády valószínűleg nem akarta kockáztatni a velük létező viszonyát az által, hogy közeledni próbál Maurer Béláékhoz. Pedig a politikai aktivizmusnak az elkötelezett híve volt, amint az előbbi leveléből és későbbi röpiratából is kiderül, de azért a Maurernek címzett levélben azt írja, hogy próbáljuk „*megmenteni a még menthető értékeket, a többit bízunk egyelőre a béke konferenciára, amelytől bölcs és igazságos ítéletet várunk.*”⁷⁴ Ez az utóbbi mondat tökéletesen leírja a békekonferencia döntését váró politikai elit álláspontját. A nagyszebeni értekezleten végül úgy döntenek, hogy a csoport „*ezúttal pártalakulás nélkül, de a lehetőségig őszi egységben és összetartásban fog részt venni a közelgő választásokon.*”⁷⁵

Az Új Világ közli, hogy Bernády mellett mások is szimpátiájukat és támogatásukat fejezték ki a szervezkedéssel kapcsolatban, többek közt köztük találhatjuk gróf Nesselrode Károlyt is, aki a későbbiekben csatlakozik is a csoporthoz. Az értekezleten végül is elhatározták, hogy „*ezúttal pártalakulás nélkül, de a lehetőségig őszi egységben és összetartásban fog részt venni a közelgő választásokon s az Új Világ útján a nagyszebeni magyar végrehajtó bizottság bemutatott működési tervszere szerint, társadalmi szervezkedésre hívja fel Erdély magyar vármegyéit.*”⁷⁶ A tanácskozás után a társadalmi szervezkedést az erdélyi városokban alapítandó magyar állandó intéző- és végrehajtói bizottságok felállításával képzelték el, amelyeknek központja Nagyszebenben lenne. Ezt a programot a Kormányzótanács engedélyével fogalmazták meg.⁷⁷ A szebeni találkozó után már a lehetséges jelöltek neve is felmerül, köztük megemlítik báró Daniel Lajost (a Daniel-család vargyasi ága), Maurer Bélát, Ugron Ákost⁷⁸ és Fáy Józsefet, aki az értekezlet után csatlakozik az Új Világ-csoporthoz és cikket is megjelentet a lap hasábjain. Romániában 1919 novemberére írták ki a parlamenti választásokat, ame-

lyeket rendkívüli, az első világháború előtthöz képest megváltozott viszonyok közepette rendeztek meg, először alkalmazva az általános választójogot, és megszerelve a választásokat az 1918 óta Románia által megszállt területeken is. Mivel a végrehajtói hatalom Erdély területén a Kormányzótanács kezében volt, rá hárult a feladat, hogy az itteni területeken megszervezze a választásokat. Az Új Világhoz kötődő csoport és a szeptemberi-októberi szervezkedés során hozzájuk csatlakozott társaság is jelöltek állított magyar többségű választókerületekben. A magyarság zöme, várva a békekonferencia döntését, nem iratkozott fel a választói névjegyzékbe és ennek következtében ezek a magyar választók nem szavaztak. Ennek bizonyítéka, hogy például a székelyföldi körzetekben, egy-egy román jelölt a pár száz szavazattal megnyerte a választásokat az illető körzetben.⁷⁹ Ioan Scurtu és Dan Berindei csak 8 magyar képviselő parlamenti bejutását említik,⁸⁰ de valójában 8 képviselő és 4 szenátor került be a román parlamentbe.⁸¹ A képviselőházba bejutott parlamenti csoport tagjai: Lengyel Béla (Szatmár megyei kerület), Maurer Béla (Gyergyószentmiklós), Fekete András (Kézdivásárhely), Morvay Endre (Kovácsna), gr. Nesselrode Károly (Bihar), Fáy József (Udvarhely), Szabó Gábor (Udvarhely), Petó Mózes (Udvarhely)⁸² A szenátusba bejutottak Truppel Győző (parajdi körzet), br. Daniel Lajos (Udvarhely), Herepei Iván (Kézdivásárhely), Keresztszeghy Lajos (Szatmár). A választásokon mindegyik jelölt az erdélyi területekre érvényes választási törvény értelmében jutott be, ami kimondta, hogy egy körzetben egy jelölt esetén az automatikusan bejut a parlamentbe. Azon kevés magyar történírók, akik e csoporthoz foglalkoztak, azt állítják, hogy magyar jelöltekkel szemben nem indult ellenjelölt, így hivatalból bekerültek a bukaresti törvényhozásba. Ez nagy vonalakban megfelel a valóságnak, de egy kis korrekcióra szorul: a 12 parlamenti képviselő közül 11-nek nem volt ellenjelöltje, és így a választásokat meg sem tartották, hanem automatikusan győztesnek nyilvánították őket⁸³ (és nem egyöntetű szavazással nyertek, mint ahogy ezt Gheorghe Iancu bemutatja⁸⁴). Egyébként ez nem számított rendkívüli esetnek az 1919-es erdélyi választások esetében. A jelöltek személyéről a megyei választási bizottságok döntöt-

⁷³ FODOR János 2016, 183–184.

⁷⁴ Levél Maurer Bélának Bernády Györgytől. RNL Ms., Fond Personal Bernády György, 30/ 1919, 1–4.

⁷⁵ *Új Világ*, 1919. szeptember 30., 1.

⁷⁶ Uo.

⁷⁷ *Új Világ*, 1919. október 1., 1.

⁷⁸ Ugron Ákos (1849–1926), Ugron Gábor politikus testvére.

⁷⁹ SZABÓ Csongor 2013, 35.

⁸⁰ SCURTU, Ioan–BULEI, Ion, 1990, 97.

⁸¹ *Monitorul Oficial*. Partea a II-a. Desbaterile Adunării Depu-

taților, 1919. november 23., 1919. november 26.; *Monitorul Oficial*. Partea a III-a. Desbaterile Senatului României, 1919. november 24., 1920. június 22.

⁸² *Új Világ*, 1920. március 20.

⁸³ *Monitorul Oficial*. Partea a II-a. Desbaterile Adunării Depu-
taților, 1919. november 23., 1919. november 26.; *Monitorul Oficial*. Partea a III-a. Desbaterile Senatului României, 1919. november 24., 1920. június 22.

⁸⁴ IANCU, Gheorghe 1974, 125.

tek, amely tagjai a Román Nemzeti Pártból kerültek ki, ezeket pedig a Kormányzótanács mellett működő választási bizottság nevezte ki. Ennek eredményeképp a 205 erdélyi választókerületből csak 61-ben tartottak tényleges választásokat, a többi körzetben egyedüli jelölt esetén az hivatalból bekerült a parlamentbe.⁸⁵ Ezt az Új Világ sem tagadja, beismerve, hogy azokban a kerületekben, ahol a magyarság teljesen passzív maradt, a Kormányzótanács állított román jelölteket.⁸⁶ Ez elég sokat mond az 1920-ban összeült bukaresti parlament reprezentativitásáról.

Nagy György, azon ritka szerzők egyike, aki foglalkozott a csoporttal, nem bánik valami kesztyűs kézzel velük, de valóban egy eléggé szedett-vetett, minden koncepció nélküli társaságról van itt szó, amint a pártalakuló gyűlésükön ez ki is derült. Egy alig egy tucat emberből összeverődött párt már elég nagy volt ahhoz, hogy az alakuló gyűlésükön már össze is vesszenek. Miután bejutottak a parlamentbe és leutaztak Bukarestbe, összeültek 1919. november 27-én délelőtt 10 órakor összeültek a Grand Hotel nagytermében és megalapították az „Egyesült székely nemzeti és magyar demokrata párt”-ot „az összes magyar érdekek védelme és támogatása céljából”.⁸⁷ A párt elnöke báró Dániel Lajos szenátor lett. Az alelnöki tisztséget Morvay Endre és Ürmösi Maurer Béla képviselők töltötték be. Az ügyvezető párttitkár szerepét gróf Nesselrode Károly képviselő töltötte be. A sajtóreferens Lengyel Béla képviselő lett. A párt programjának a kidolgozásával Truppel Győző szenátort és Fekete András és Pethő Mózes képviselőket bízta meg.⁸⁸ Herepey Iván szenátor és Fáy József képviselő a vasúti forgalom szünetelése miatt lekéstek a találkozóról és lemaradtak az osztozkodásról. Valószínűleg ezen sértődött fel Fáy József és tett egy pár olyan nyilatkozatot, amelyért a frissen alakult párt vezetősége rögtön megrovásban részesítette.⁸⁹ A párt hivatalos lapja az Új Világ lett (valójában az Új Világ hivatalos pártja lett az Egyesült Székely Nemzeti és Magyar Demokrata Párt) és 1919. december 7-től ez az újság címlapján is szerepel.⁹⁰ A párt megnevezéséből is látható, hogy nem egy valami jól kikristályosodott politikai formációról van szó, mivel székely is, magyar is, nemzeti is, demokrata is... Legfontosabb célkitűzésükként a politikai és hadifoglyok szabadon bocsátását, és a külföldön hadifogságban lévők hazahozását jelölték meg.⁹¹

Fáy József képviselő, amint már említettem, a vasúti forgalom szünetelése miatt lekést a pártalapító

találkozóról. Ő azonban az új párt első képviselője, aki felszólal a román parlamentben. Fáy Józsefnek 1920. febr. 19-én elhangzott parlamenti „bemutató” beszédéből alaposan kiderül, hogy miért tekintett rájuk mint renegátokra a korabeli romániai magyar politikai és kulturális elit.

„Abban a reményben, hogy életérdekeik az új állam határain belül védelemre találnak, a székelyek nyugalommal és bizalommal fogadták a Romániával való egyesülést (hosszas taps) [...] A magyar államnak a székelység mindig mostoha gyermeke volt. E nép különleges hagyományos élete áldozatul esett a magyar sovíniszta törekvéseknek, majdnem úgy, mint más régi népek exisztenciája, melyek a magyar állam területén éltek (általános taps, brávó felkiáltásokkal). [...] Mint a román állam hűséges polgára és mint székely, aki szereti nemzetét, jöttem el ide, erre a helyre, mert nem akartam figyelembe venni annak a társaságnak féktelen terrorját, mellyel az egykori vezetők arra akarták kényszeríteni a székely népet, hogy szélmalomharcot folytasson [...] Képviselő urak, segítsenek bennünket, hogy az izgatásnak fegyvereit azáltal csavarjuk ki a kezeikből, hogy nem úgy jönnek el hozzánk, mint győző a legyőzöthöz, hanem mint barát a barátához (hosszan tartó taps) jönnek abhoz a székely néphez, mely sokat szenvedett és mely jobb sorsra érdemes. Ha igaz lesz, akkor meg vagyok győződve, hogy a székely nép rövid időn belül a legbiztosabb talpköve lesz Nagyrománia épületének (hosszan tartó, meg-megújuló taps).”⁹² Amint látható, rögtön kijelenti, hogy a székelység nyugalommal és bizalommal fogadta a Romániával való egyesülést – még mielőtt ezt egy nemzetközi szerződésben leszögezték volna! És természetesen e nyilatkozat a román képviselők szíve szerinti nyilatkozat volt, amint azt a hosszas taps bizonyítja is. Ezután egy sor frusztrációjának ad hangot a magyar állammal szemben: a magyar államnak a székelység mindig mostoha gyermeke volt – tény és való, hogy a székelység elég elmaradott volt gazdasági szempontból Magyarország más régióihoz képest. De ami következik, az még érdekesebb: a székelység hagyományos élete áldozatul esett a magyar sovíniszta törekvéseknek! Ez még viharosabb tapsvihart vált ki a román képviselők soraiban. Fáy beszéde alapján arra a következtetésre juthatnánk, hogy a magyar állam jobban elnyomta a székelyeket, mint bármilyen más, a területén belül levő népcsoportot. Ugyanakkor egy teljesen különálló népként mutatja be a székelységet: „A

⁸⁵ SCURTU, Ioan–BULEI, Ion 1990, 97.

⁸⁶ Új Világ, 1919. november 6., 1.

⁸⁷ Uo.

⁸⁸ Uo.

⁸⁹ TÓTH Szilárd 2012, 190–193.

⁹⁰ Új Világ, 1919. december 7., 1.

⁹¹ Új Világ, 1919. december 6., 1.

⁹² Új Világ, 1920. febr. 27., 1.; Monitorul Oficial. Partea a II-a. Desbaterile Adunării Deputaţilor, 1920. február 19.

*más népekhez viszonyított (és a magyarhoz képest is) elkülönülő identitás fejlettségére bizonyíték az, hogy a székely csapatok 1600 körül Mihai Viteazul seregével közösen harcoltak. (viharos taps, bravó kiáltások).*⁹³

És ezzel, hogy bedobja a Mihály Vajda seregei oldalán folytatott harcot, végleg megnyeri a hallgatóság szimpátiáját. Egyébként, amint már korábban is említettem, Mihály Vajda egy visszatérő motívum az Új Világ körüli csoportnál, többször is írtak már cikket tetteinek a nagyságáról. Beszéde végén bejelent, hogy „*ha a székelység az állam keretein belül saját ügyeit intézni tudná, az Romániához kötné, mert ennek az országnak köszönheti életmódja újjászületését. Segítsenek, hogy legyőzzük az agitátorokat úgy, hogy ne, mint a győztes a vesztesre, hanem mint barát a barátira tekintsenek (hosszas taps), a sokat szenvedett és jobb sorsra érdemes székelységre.*”⁹⁴ Ilyen beszédek után nem csoda, hogy a korabeli magyar politikai és kulturális elit, a publicisztika és a budapesti kormányok is renegátokként tekintettek rájuk. Az helyzet további érdekessége, hogy a pártja nem tudott Fáy felszólalási szándékáról. Ez kiderül az Új Világ február 29-én megírt vezércikkéből.⁹⁵ A cikk leszögezi, hogy a párt szabályzata alapján az összes képviselő és szenátor csak a párt megbízásából szólhat fel, majd megállapítja, hogy: „*a székelyudvarhelyi képviselő felszólalásából azt látjuk, hogy a felszólaló emancipálta magát a párt egyhangú megállapodása alól és nem bírván türtőztetni tovább szereplési vágyát, saját szakállára tett egy nyilatkozatot.*”⁹⁶ További érdekesség, hogy a beszéd tartalmával nem foglalkoznak az Új Világ cikkében, nem tiltakoznak az elhangzottak ellen, ugyanis a párt álláspontjával nem voltak ellentétesek Fáy nyilatkozatai, a lap politikai álláspontjától sem tért el, tehát mindössze a pártfegyelem megsértése zavarta őket. Valószínűleg az is zavarta az Egyesült Székely Nemzeti és Magyar Demokrata Párt többi képviselőjét és szenátorát, hogy csak Fáy *aratta le a babérokat* nyilatkozatával, ugyanis a többiek hiányoztak a fent említett ülésről.⁹⁷ A meccs azonban folytatódik a következő napokban. 1920. március 7-én megfogalmazott nyilatkozatban a párttagok leszögezik, hogy Fáy József nem az Egyesült Székely Nemzeti és Magyar Demokrata Párt nevében szólalt fel, mert a párt demokrata elveivel egyet nem értve nem lépett annak orgánu-

mába, és a székelység nevében sem beszélhet, mivel származására nézve nem ehhez a néphez tartozik! Szabó Gábor és Pető Mózes reagált a párt részéről Fáy szereplésére, „*mint a székely nép képviselői.*” Szabó Gábor kijelenti, hogy Fáy jogosulatlan arra, hogy a székely nemzet nevében beszéljen, leginkább származásából következőleg, továbbá a székelység problémáit és törekvéseit nem ismerheti, mert kizárólag jelöltetése idején tartózkodott választókerületében, Székelyudvarhelyen, és sem előtte, sem utána nem tartózkodott Székelyföldön.⁹⁸ Pető Mózes Szabó Gábornál is erősebb hangvételt használt Fáyra szánt nyílt levelében, több kérdést intézve a címzett-hez: „*1. Ismeri ön a székely népet? 2. Járt-e közöttük mielőtt képviselőjelölt lett? 3. Mint képviselő járt-e legalább választási székelyhelyén? 4. A székelyek panaszairól, kívánságairól maguktól a székelyektől kapott-e biztos információkat? 5. Azt hiszi-e, hogy Önön kívül nincs több székely képviselő? Én úgy tudom, e kérdésekre igaz feleletet egyetlen rövid nem szóval lehet csak adni.*”⁹⁹ Amint láthatjuk, alaposan kiosztják a magánakcióba kezdett képviselőt.

Fáy parlamenti magánakciója után Truppel Győző szólalt fel 1920. február 28-án a szenátus előtt,¹⁰⁰ majd őt követte 1920. március 1-jén képviselőházi felszólalásával Ürmösi Maurer Béla.¹⁰¹ Ők már rendelkeztek a párt áldásával a felszólalásukat illetően. Truppel Győző a beszédében kitér az Új Világ által többször is hangoztatott román–magyar testvéri viszony kialakítására és a Románia és Magyarország közötti szövetségi viszony létrehozására. Ennek a zökkenőmentes működését egy magyar kormánybiztosi hivatal létrehozásával látja megvalósíthatónak, amely az erdélyi tárca nélküli miniszter mellett tevékenykedne.¹⁰² Truppel felszólalására a szenátus tagjai részéről reagáltak Miron Cristea ortodox mitropolita, a szenátus elnöke, és Ștefan Cicio-Pop szenátor. Miron Cristea mitropolita dicséri Truppel Győző beszédét, akit az *egészséges magyar politika képviselőjének* tart, ugyanakkor biztosítja az előtte felszólalót, hogy a magyarságnak nem lesz része azokban az üldöztetéseken, mint a román népnek 1918 előtt.¹⁰³

Az Egyesült Székely Nemzeti és Magyar Demokrata Párt részéről a következő parlamenti szereplés Ürmösi Maurer Béla nevéhez kötődik, aki 1920. március 1-jén szólal fel a képviselőház plé-

⁹³ Uo.

⁹⁴ Uo.

⁹⁵ *Új Világ*, 1920. február 29., 1.

⁹⁶ *Új Világ*, 1920. február 29., 1.

⁹⁷ *Monitorul Oficial*. Partea a II-a. Desbaterile Adunării Deputaților, 1920. február 19.

⁹⁸ *Új Világ*, 1920. március 7., 2.

⁹⁹ Uo.

¹⁰⁰ *Monitorul Oficial*. Partea a III-a. Desbaterile Senatului României, 1920. március 3.

¹⁰¹ *Monitorul Oficial*. Partea a II-a. Desbaterile Adunării Deputaților, 1920. március 8.

¹⁰² *Monitorul Oficial*. Partea a III-a. Desbaterile Senatului României, 1920. március 3.

¹⁰³ Uo.

numa előtt. Maurer a beszéde kezdetén bizonygatja, hogy neveltetése során a román nép tiszteletét megtanulta, ennek következményeként a sovinszta magyar sajtó részéről többször is támadták.¹⁰⁴ Majd mindezt megtromfolja a következő nyilatkozattal: „*Ha én, tudtom nélkül vagy önkéntelenül, közelebb álltam a román nemzethez, amelyet a magyarság nem tudott megérteni, annak is köszönhető, hogy a bólyai kastélyban születtem és nevelkedtem, amelyet 1598-ban a gyulafehérvári országgyűlés Vitéz Mihálynak ajándékozott*”.¹⁰⁵ A kastélyt valójában 1596-ban adományozta Báthory Zsigmond erdélyi fejedelem Vitéz Mihálynak és mindössze két évig volt ez utóbbi tulajdonában, de ez semmit sem csorbít Ürmösi Maurer Béla mondanivalójából, aki valószínűleg a kastély falából szívta magába a román nép iránti mérhetetlen szeretetét. Mellékesen ugyanebben az évben Ürmösi Maurer Béla, 1919-ben, eladta a kastélyt a román államnak. Ürmösi Maurer Béla ezután beszél az Új Világ alapításának körülményeiről, amely az új időkhöz igazodik és amelyet azért tartott szükségesnek megalapítani, mert már a Károlyi-kormány idején rájött, hogy Erdélyt Magyarország elvesztette abban a pillanatban, amikor a hadsereget lefegyverezték és a wilsoni elvek alapján képzelték el a helyzet rendezését. Meggyőződött, hogy a békekonzferencián az etnikai elv fog győzedelmeskedni, ennek következtében pedig Erdély Romániához kerül.¹⁰⁶ Az erdélyi magyarsággal az Új Világ által ezt akarta tudatni, azonban az erdélyi magyarság tájékozatlansága miatt a magyar tisztviselők többsége azt a hibát követte el, hogy nem tette le az esküt a román államra és sokan Magyarországra menekültek itteni életüket hátrahagyva. Kiemeli, hogy az eskütételt nem gyűlöletből, hanem a régi magyar vezetők és az erdélyi magyar sajtó félretájékoztatása miatt szegték meg.¹⁰⁷ Ez utóbbi kijelentésében van némi igazság, mivel tudjuk jól, hogy főleg Budapest biztatására tagadták meg az eskütételt az erdélyi tisztviselők. Végezetül bejelenti pártja nevében, hogy „*a nemzeti érdekeink fenntartása mellett harmóniát akarunk teremteni a román nemzettel, másrészt pedig a székely és erdélyi magyar népet a sovinszta magyar honfitársaink befolyása alól felszabadítani és Nagy-Románia becsületes állampolgárainak neveljük*”.¹⁰⁸ Ürmösi Maurer Béla beszédét is a képviselőház román tagjai örömmel fogadták, különösképpen Nicolae Iorga. Iorga a Neamul Românesc lapban is méltatja Maurer Béla beszédét,

azt nyilatkozva, hogy „*a legnagyobb haszonnal jár ez mindenkire, és akinek bátorsága van arra, hogy ilyen kijelentéseket tegyen, azt az összes politikai körök teljes elismeréséről biztosítjuk*”.¹⁰⁹

Az Új Világ 1920. március 14-i számában az Egyesült Székely Nemzeti és Magyar Demokrata Párt nevében egy terjedelmes programtervezetet jelentetnek meg. A program kidolgozója Keresztszeghy Lajos szenátor. A tervezetet a lap állítása szerint a gyulafehérvári határozatok alapján készítették, és „*a párt a befejezett tények előtt meghajolva elzárkózik irredentista eszmék, törekvések és akciók elől s a Nagy-Románia területén élő magyarok érdekében állónak azt tartja, hogy a magyarság a román állammal, nemzettel békés és testvéries egyetértésben, egymást kölcsönös jóakarattal megértve működjön az ország és annak minden lakója boldogulásán és jólétén*”.¹¹⁰

A programtervezet legfontosabb 12 pontja a következőket tartalmazza:

- a magyarság önszerveződési jogának alkotmányos elismerése
- a választókerületek etnikai arányok figyelembevételével való megállapítása
- a magyar törvényhozási tagoknak anyanyelvükön való felszólalásának joga
- a kormány keretén belül egy állandó tárca nélküli magyar miniszter működése
- a magyar nyelv használata a közigazgatásban
- magyar iskolák alapításának megengedése
- a magyar kisebbség egyházainak az ortodox egyházal egyenlő támogatása
- teljes sajtó-, gyülekezési szabadság
- a magyar irodalmi és sajtótermékek szabad terjesztése
- a magyar többségű területeken a magyar nyelv használata az igazságszolgáltatásban
- a magyar helységnevek szabad használata
- a saját egyházi ünnepek szabad megtartása¹¹¹

A programtervezetre mindössze két magyar (Új Kelet, Székely Hírlap) és egy román lap (Dacia Traiana) reagált. Az Új Kelet kijelenti, hogy a program nem elég világos, a Székely Hírlap sem támogatja a programtervezetet, a Dacia Traiana pedig soknak tartja a követeléseket. A Dacia Traiana úgy véli, hogy a székelység kvázi államot fog alkotni Románián belül, a magyar miniszteri posztot pedig veszélyesnek tartja.¹¹² A programtervezet valóban széleskörű jogokat követel a romániai magyarságnak, de miután az Új Világ körüli csoport eddig hosszasan bizonygatta

¹⁰⁴ *Monitorul Oficial*. Partea a II-a. Desbaterile Adunării Deputaţilor, 1920. március 8.

¹⁰⁵ Uo.

¹⁰⁶ Uo.

¹⁰⁷ Uo.

¹⁰⁸ Uo.

¹⁰⁹ *Új Világ*, 1920. március 20., 1.

¹¹⁰ Uo.

¹¹¹ Uo.

¹¹² Uo.

a románok iránti hűségét és szeretetét, a magyarság részéről továbbra is gyanakodva tekintettek rájuk. Ugyanakkor, ha eddig csak pozitív visszajelzéseket kaptak a románság részéről, e programtervezet már kiváltja a román nyelvű sajtó első negatív reakcióját.

A programtervezetből végül nem lett hivatalos program, az Új Világon kívül más fórumokon nem közölték, a román kormányhoz nem juttatták el, a parlamentben nem olvasták fel. A programtervezet publikálása után röviddel Ion I.C. Brătianu mesterkedése megbuktatta Vaida-Voievod kormányát és Ferdinánd román király Alexandru Averescu tábornokot bízta meg az új kormány alakításával. Az Averescu-kormány új választásokat írt ki és ez az általa vezetett Néppárt hatalomra jutását vetítette elő. Ez nem volt jó előjel a Román Nemzeti Párttal jó viszonyt ápoló Egyesült Székely Nemzeti és Magyar Demokrata Párt számára. Az Averescu-kormány legelső intézkedései között szerepelt a Kormányzótanács feloszlata, amelynek működése 1920. április 2-án meg is szűnt. Ezzel az Erdély feletti végrehajtói hatalom is a bukaresti román kormány kezébe került, és a Román Nemzeti Párt elvesztette hatalmát Erdélyben. Az Egyesült Székely Nemzeti és Magyar Demokrata Párt székelyföldi képviselői beléptek Averescu Néppártjába.¹¹³ Fáy József már hamarabb elszakadt a párt működésétől. Érdekes, hogy Fáy József mellett Pető Mózes és Szabó Gábor is csatlakozott a Néppárthoz, pedig mindketten erős hangvételrel támadták Fáy annak idején. Averescuhoz csatlakozott a párt elnöke is, Daniel Lajos.¹¹⁴ A többi párttag, a „magyar képviselők, élükön Maurer Béával úgy határoztak, hogy programjukat képező, állandóan hangoztatott s meggyőződésből követett demokrata elveikhez hűek maradnak és az erdélyi demokrata párttal karöltve dolgoznak tovább”.¹¹⁵ Ezek a júniusi választásokon Független Demokrata Párt néven szerepelnek. Az előző választásokhoz képest olyan választókerületekben méretkeztek meg,

ahol már ellenjelöltjeik is voltak. Lengyel Béla Szatmár megyében jelöltette magát, ahol 261 szavazattal csak a harmadik helyen végzett,¹¹⁶ Bihar megyében Nesselrode Károly méretkezett meg és a kapott 640 szavazat szintén elégtelen volt a bejutáshoz.¹¹⁷ A Néppártba igazolt csoport közül Szabó Gábor, Fáy József és Pető Mózes Udvarhely megyei körzetekből,¹¹⁸ Fekete András háromszéki körzetből bejutottak a parlamentbe, mindegyik ellenjelölt nélküli körzetből.¹¹⁹ A szenátusba Morvay Endre háromszéki,¹²⁰ Daniel Lajos udvarhelyi körzetből jutottak be, szintén ellenjelölt nélkül.¹²¹ Ezzel valójában szétrobbant az Egyesült Székely Nemzeti és Magyar Demokrata Párt. Az Új Világ 1920 decemberéig Kolozsváron folytatja működését, majd áthelyezi székhelyét Bukarestbe.¹²² Az Egyesült Székely Nemzeti és Magyar Demokrata Párt volt tagjai a következő években mind eltűnnek a politikai színtérről. Egyedül Ürmösi Maurer Béla hallat időnként magáról, de főleg írásai által: „Câteva cuvinte sincere către națiunea română” (Néhány őszinte szó a román nemzethez), Chestiuni Minoritare (Kisbbségi problémák).

Amint látható, az Új Világ körül kialakult csoport valójában nem tudott gyökeret eresztetni a két világháború közötti politikai életben, nem tudta meggyőzni a magyar szavazókat, hogy az ők érdekeit képviselik. Nagy részük egyszerű politikai kalandor volt, akik kihasználták azt, hogy az 1919–1921 közötti periódusban a romániai magyarság igazi politikai elitje a passzívizmust választotta, és megpróbálta betölteni az üresen maradt helyet. Ez nem sikerült. A parlamentbe is csak azért jutottak be, mert nem volt ellenjelöltjük. Amint megjelennek az első ellenjelöltek az 1920-as választásoknál, már kimaradnak a parlamentből (kivéve azokat, akik átálltak az új kormánypárt oldalára). És végül, miután Kós Károly Kiáltó szavára megindul az igazi elit politikai aktivizmusa, teljesen eltűnnek a porondról.

Tóth Szilárd – egyetemi docens, Magyar Történelmi Intézet, Babeş–Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár, tszilard22@yahoo.com

¹¹³ *Új Világ*, 1920. április 4., 1.

¹¹⁴ SZABÓ Csongor 2013, 43.

¹¹⁵ Uo.

¹¹⁶ *Monitorul Oficial*. Partea a II-a. Desbaterile Adunării Deputaţilor, 1920. június, 17.

¹¹⁷ Uo.

¹¹⁸ *Monitorul Oficial*. Partea a II-a. Desbaterile Adunării Deputa-

ţilor, 1920. június, 20.

¹¹⁹ Uo.

¹²⁰ *Monitorul Oficial*. Partea a III-a. Desbaterile Senatului României, 1920. június 6.

¹²¹ Uo.

¹²² SZABÓ Csongor 2013, 44.

Levéltári források

Romániai Nemzeti Levéltár Maros Megyei Igazgatósága, Marosvásárhely / Arhivele Naționale ale României Serviciul Județean Mureș, Târgu Mureș (RNL Ms.)
- Fond Personal Bernády György

Hivatalos közlemények

Monitorul Oficial. Partea a II-a. Desbaterile Adunării Deputaților.

Monitorul Oficial. Partea a III-a. Desbaterile Senatului României.

Sajtótermékek

Ellenzék, Kolozsvár

Keleti Újság, Kolozsvár

Magyar Kisebbség, Lugos

Új Világ, Nagyszeben, Kolozsvár

Irodalom

BÁRDI Nándor

2013 *Otthon és haza. Tanulmányok a romániai magyar kisebbség történetéről*, University of Jyväskylä, Jyväskylä.

CIOBANU, Vasile

2001 *Contribuții la cunoașterea istoriei sașilor transilvăneni. 1918-1944*, Editura Hora, Sibiu.

FODOR János

2016 *Bernády György. Politikai életrajz*, doktori disszertáció, kézirat, Kolozsvár.

GALEA, Aurel

1996 *Formarea și activitatea Consiliului Dirigent al Transilvaniei, Banatului, și ținuturilor românești din Ungaria (2 decembrie 1918–10 aprilie 1920)*, Editura Tipomur, Târgu Mureș.

IANCU, Gheorghe

1974 Desfășurarea și rezultatele alegerilor parlamentare din noiembrie 1919 în circumscripțiile Transilvaniei, in: *Studia Universitatis Babeș-Bolyai*, ser. *Historia*, 19/1, Cluj-Napoca, 103–131.

1985 *Contribuția Consiliului Dirigent la consolidarea statului național unitar român (1918–1920)*, Editura Dacia, Cluj.

MIKÓ Imre

1941 *Huszonkét év. Az erdélyi magyarság politikai története 1918. dec. 1-től 1940. aug. 30-ig*, Stúdium Kiadó, Budapest.

NAGY György

1999 Erdélyi magyar szellemi élet a két háború között (1918–1940), in: *Korunk*, XI/5.

SCURTU, Ioan – BULEI, Ion

1990 *Democrația la români 1866-1938*, Humanitas, București.

SZABÓ Csongor

2013 *Az impériumváltás időszaka és az Új Világ napilap tevékenysége*, szakdolgozat, kézirat, Kolozsvár.

TÓTH Szilárd

2008 *Partidul Maghiar și problema minorității maghiare în Parlamentul României în perioada interbelică*, Argonaut, Cluj-Napoca.

2011 Bernády György si strategia politica a Partidului Maghiar, in: *Acta Musei Napocensis, Historica*, 48/II, Cluj-Napoca, 125–136.

2012 Hungarian Elites in the Romanian Parliament during the Interwar Period, in: *Studia Universitatis Cibiniensis, Series Historica*, "Lucian Blaga" University of Sibiu Publishing House, Sibiu, 187–214.

WILLER József

1923 *Az új alkotmány és a kisebbségek*, in: *Magyar Kisebbség*, Lugos, I. kötet.

Partidul Național Secuiesc Unit și Democrat Maghiar, sau grupul format în jurul ziarului „Új Világ” (Lumea Nouă)

(Rezumat)

Elita politică și culturală maghiară din Transilvania a avut o poziție pasivistă în ceea ce privește participarea la viața politică din România în perioada 1919-1921. Această poziție pasivistă, de expectativă era pricinuită de așteptarea hotărârilor Conferinței de pace de la Paris cu privire la soarta Transilvaniei. Dar a existat un grup restrâns format în jurul ziarului “Új Világ” (Lumea Nouă), care a militat pentru participarea activă a maghiarilor în viața politică română. Acest grup creat în jurul ziaristilor Truppel Győző, Ürmösi Maurer Béla și Lengyel Béla se afla în relații foarte strânse cu Consiliul Dirigent și a inițiat participarea unui grup restrâns de maghiari la alegerile parlamentare din 1919. După ce au intrat în Parlamentul României cu 8 deputați și 4 senatori, au înființat Partidul Național Secuiesc Unit și Democrat Maghiar. Acest partid a avut însă o viață foarte scurtă, nebeneficiind de sprijinul alegătorilor maghiari (parlamentarii lui au intrat în parlament fiindcă nu au avut contracandidați) la următoarele alegeri, cu ocazia cărora partidul s-a scindat și ulterior a dispărut de pe scena politică. Scopul acestui studiu este de a analiza înființarea, activitatea parlamentară și jurnalistică a acestui grup exotic de pe scena politică interbelică.

The United National Szekler and Hungarian Democratic Party, or the group around the “Új Világ” (New World) newspaper

(Abstract)

For Hungary and for Hungarians, the unfavorable end of the First World War brought the Transylvanian Hungarian elite into a situation where continuity and preservation of their position represented the core problem in Transylvania in terms of political organization. Following Transylvania's invasion by Romanian troops, the Hungarian political elite from Transylvania organized a passive political resistance, waiting the decisions of the Paris Peace Conference concerning the situation of Transylvania. The group around the “Új Világ” (New World) newspaper (Győző Truppel, Béla Maurer, Béla Lengyel) was the promotor of the political activism, and they decided that the group “will now continue without creating a party but as long as it is possible, they would participate in the upcoming elections in the utmost unity and convergence”. In the end, it was Béla Maurer and his colleagues who were the first Hungarian group to take part in a Romanian Parliamentary election (1919) and Romanian historiography likes to show this as being the start of political activism on behalf of “the wise groups” of Hungarians in Romania. This group had indeed participated in the 1919 elections and managed to get 8 deputies and 4 senators into the Romanian Parliament, but the situation is much more nuanced. 11 of the 12 parliamentary representatives didn't even have counter candidates and so the elections weren't even held, and they were instead automatically declared winners. The fact that there weren't even any counter candidates, in my opinion proves that the Hungarian political elite was still using a passive approach. Later on, when the Hungarian Party stepped up, these people were nowhere on the charts and this confirms my statement, that in their cases we may speak only of political adventurers. The purpose of these study is to research the formation and the parliamentary and journalistic activity of the group.

